

120

Krešimir Petrović i Marijan Gredelj
Visoka škola za telesno kulturo, Ljubljana
Fakultet za fizičku kulturu, Zagreb

**POVEZANOST IZMEĐU INDIKATORA POLOŽAJA
RODITELJA NA NEKIM STRATIFIKACIJSKIM
DIMENZIJAMA I ANGAŽIRANOSTI NJIHOVIH
SINOVA U SPORTSKIM ORGANIZACIJAMA**

CORRELATION BETWEEN INDICATORS OF THE PARENT'S POSITION ON SOME STRATIFICATION DIMENSIONS AND THEIR SON'S ENGAGEMENT IN SPORT ORGANISATIONS

On the sample of 803 male subjects potentially highly engaged in the kinesiological activities (18 — 27 years old) by means of regression analysis the relation of the subjects' passive status (defined on the basis of 38 variables of the phenomenological model of social stratification) and their engagement in the sport organisations was determined. The coefficients of determination $DELTA = 0.16$ and multiple correlation $RO = 0.40$ were calculated. The mother's educational level and her function in the humanitarian and sport organisations and the father's function in the self-management body were significant isolated predictors. Some of the economic variables are relatively highly correlated with the criterion, i.e. with the engagement in the sport organisations.

The received coefficients of correlations are lower than expected. That can be explained partially by the influence of the applied statistical procedures. Nevertheless the coefficients indicate that systematic and organised activity of the subjects in the sport organisation depends upon their parent's position on the dimensions of educational, political and economic status. The isolated latent dimension is significant regulator of the subject's sport activity which generally depends upon some indicators of the political and economic power.

СВЯЗЬ МЕЖДУ ИНДИКАТОРОМ ПОЛОЖЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ НА НЕКОТОРЫХ СТРАТИФИКАЦИОННЫХ ДИМЕНЗИЯХ И УЧАСТИЕМ ИХ СЫНОВЕЙ В СПОРТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

В выборке, состоящей из 803-х испытуемых мужского пола, потенциально в возрасте самой большой спортивной активности (с 18 по 27 лет), при помощи регрессионного анализа определена связь между пассивным состоянием испытуемых, которое определено на основании 38-и изменяемых феноменологической модели социальной стратификации, и их участием в спортивных организациях. Получены коэффициенты детерминации $DELTA = 0.16$, и мультипла корреляции $RO = 0.40$. Достоверными отдельными предикторами оказались: степень образования матери, функция отца в органах рабочего самоуправления и Социалистического союза и функция матери в гуманитарных и спортивных организациях. Большие корреляции с критерием, т.е. со степенью участия в спортивных организациях, имеют и некоторые изменяемые экономического состояния.

Полученные коэффициенты связи немного ниже ожидаемых, что является вероятно последствием влияния, примененных статистических методов, но эти коэффициенты все-таки показывают, что регулярная и организованная деятельность сыновей в спортивных организациях зависит от положения их родителей на шкале образовательного, политического и экономического состояния. Выделенная димензия является важным регулятором спортивной активности испытуемого, определенной, в первую очередь, некоторыми индикаторами политического и экономического состояния.

1. UVOD

Socijalna stratifikacija posljednjih godina sve više zaokuplja pozornost istraživača u našoj zemlji. Razlozi za to nisu samo u otvorenim problemima teorije socijalne stratifikacije u samoupravnom socijalističkom društvu koje se u mnogočemu razlikuje od drugih suvremenih društava, već i u društvenoj praksi samoupravnog socijalizma koja traži efikasne puteve utvrđivanja stvarnih dimenzija stratifikacijskih pojava u nas, i načine njihovog rješavanja.

Iako je socijalna stratifikacija prisutna i u našem društvu, kao uostalom i u svim drugim suvremenim društvima, ipak je stratificiranost našeg društva nužno specifična. Prije svega, osnovu socijalne stratifikacije kod nas mijenja pobjeda radničke klase u revoluciji, koja znači negaciju klasnog društva, ali ne i odstranjenje svih elemenata klasnog društva. Slijedeća specifičnost, koja bitno diferencira naše društvo od ostalih, a time utječe i na socijalnu stratifikaciju, jeste činjenica da kod nas postoji društvena svojina nad većim dijelom sredstava za proizvodnju, društveno i radničko samoupravljanje, te princip nagrađivanja prema rezultatima rada. Svi ti elementi praćeni pozitivnim i negativnim učincima tržišnog sistema, utjecajem birokratskih i tehnokratskih struktura, elementima potrošačkog društva, povezanošću s međunarodnim tržištem, otvorenošću granica i drugim, ponekad suprotno djelujućim elementima našeg društvenog razvoja, uvjetuju različite socijalne statuse pojedinaca kod nas. Na taj način stvara se društvena slojevitost koja se baš zbog navedenih razloga ne može poistovjetiti sa slojevitošću u kapitalizmu ili drugim oblicima socijalizma.

Bez obzira na način promatranja socijalne stratifikacije, naročito u odnosu na klasni pristup u analizi društvenih pojava, danas je u nas ipak općenito prihvaćen stratifikacijski pristup u izučavanju društva kao značajno pomoćno sredstvo analize društvenih odnosa u određenom segmentu vremena i prostora.

U okviru istraživanja socijalne stratifikacije u našoj zemlji od ne malog značaja su i proučavanja fenomena fizičke kulture pod vidom stratifikacijskih procesa.* Ova istraživanja u velikom su dijelu pokrenule one institucije čiji je interes da fizička kultura postane dostupna svim kategorijama građana, neovisno o njihovim pozicijama na različitim stratifikacijskim dimenzijama. Shvaćajući da efekti socijalne diferencijacije sve drastičnije utječu na mogućnost bavljenja ljudi različitim kineziološkim aktivnostima, cilj je ovih istraživanja prikupljanje dovoljnog broja znanstvenih spoznaja o tom fenomenu koje mogu poslužiti kao elementi za koncipiranje društvene politike na području fizičke kulture i praćenja i kontrole njene realizacije.

* Ovo istraživanje je dio šireg istraživačkog programa «Socijalna stratifikacija i mobilnost u samoupravnom socijalističkom društvu» kojeg u okviru međuinstitucionalnog sporazuma sprovode Institut za sociologiju in Filozofiju Univerze v Ljubljani, Institut za kineziologiju FFK Zagreb i Institut za kineziologiju VSTK Ljubljana.

Najveći dio dosadašnjih istraživanja socijalne stratifikacije u našoj zemlji učinjen je na temelju fenomenološkog modela socijalne stratifikacije čiji su autori suradnici Instituta za sociologiju in filozofiju Univerze v Ljubljani pod rukovodstvom S. Saksida. Taj model, koji je doduše još uvijek u fazi dograđivanja i provjere, publiciran je prvi put u »Teoriji in praksi« br. 10, 1971. »Teoretični model socialne stratifikacije« (Saksida, Petrovič). Uz određene promjene publiciran je u zbirci referata za VIII svjetski kongres sociologa (Some Yugoslav papers for VIII congress of I.S.A., Toronto, 1974, pod naslovom Social stratification and mobility in Yugoslav society — Saksida, Caserman, Petrovič); u ediciji Instituta za kineziologiju VSTK Ljubljana (Određivanje pozicije sporta u strukturi manifestnih i latentnih stratifikacijskih dimenzija, Ljubljana, 1974 — Petrovič, Hošek) i u reviji »Telesna kultura« br. 2, 1974 (»Položaj sporta v kanonični konfiguraciji manifestnih in latentnih stratifikacijskih dimenzija — Petrovič, Hošek). Taj je model upotrijebljen i u ovom istraživanju. Obzirom na prirodu istraživanja model je prvenstveno služio za nominaciju varijabli, a pojedine njegove kategorije kao eksplanatorne kategorije u interpretaciji rezultata. Zajednička karakteristika većine istraživanja socijalne stratifikacije provedenih posljednjih godina kod nas je primjena multivarijantnih procedura. Unatoč problema normaliteta distribucija odgovora u analiziranim varijablama, a s tim u vezi i problema linearnosti pa i simetričnosti veza, zbog veće mogućnosti generalizacije rezultata ove su se tehnike do sada pokazale kao superiornije drugim tehnikama, a posebno onima u osnovi vrlo jednostavnim, koje ne postavljaju nikakve restrikcije u pogledu distribucija, linearnosti ili simetričnosti veza, ali kojima se upravo zbog njihove jednostavnosti odbacuje znatan dio informacija. Ipak, može se smatrati izvjesnim da će tek razvoj modela koji će u potpunosti odgovarati karakteristikama podataka ovih istraživanja omogućiti analizu svih relevantnih informacija potrebnih za donošenje valjanih teorija o socijalnoj stratifikaciji.

Iako u početnoj fazi (intenzivnije se radi tek posljednje tri godine) dobijeni rezultati značajni su kako za teoriju tako i za praksu. To jednako vrijedi za proučavanje stratifikacije uopće i za proučavanje stratifikacije pod vidom problema sociologije fizičke kulture.

U istraživanju utjecaja nekih bitnih stratifikacijskih dimenzija na vrstu i intenzitet kineziološke aktivnosti Petrovič, Hošek, Gredelj, Momirovič i Tarbuk su 1973 na uzorku od preko 24.000 ispitanika utvrdili, da su zanimanje i kvalifikacija oca u značajnoj vezi sa kineziološkom aktivnošću učenika srednjih škola. Oni učenici čiji je pasivni status bio viši, u pravilu su se više bavili sportom, a osobito onim sportovima, koji, ne samo u nas, imaju karakter statusnih simbola. U tom je istraživanju utvrđeno da i vrsta srednje škole koju učenici pohađaju, a i uspjeh što su ga u školovanju posti-

gli, imaju značajne veze s njihovim kineziološkom aktivnošću.

Saksida, Petrović i Momirović su 1972 u istraživanju na uzorku sportski potencijalno najaktivnije populacije (18—27 godina) ustanovili da je intenzitet sportske aktivnosti u značajnoj mjeri određen socijalnim statusom participanta. Faktorskom analizom provedenom na 35 varijabli u realnom i image prostoru bile su određene latentne dimenzije koje pokazuju efekte djelovanja regulatora socijalne stratifikacije. Intenzitet sportske aktivnosti bio je procijenjen posebnom skalom koja je mjerila nivo sportskih dostignuća ispitanika. Analiza je pokazala da je nivo sportskih dostignuća u značajnoj vezi s generalnim faktorom socijalnog statusa i sa faktorima koje je bilo moguće identificirati kao socio-ekonomski položaj roditelja i rezidencijalni status subjekta.

Na reprezentativnom uzorku odraslih Slovenaca (2100 osoba oba spola starijih od 18 godina) Petrović, Hošek i Momirović su 1974 ustanovili da je najliberalnije definirano bavljenje bilo kojom od 31 analizirane sportske aktivnosti nije neovisno o objektivnim demografskim i socijalnim karakteristikama anketiranih ispitanika, te da je dakle sport u velikoj mjeri privilegij onih koji imaju natprosječan socijalni status.

U istraživanju povezanosti sportske djelatnosti s taksonomskom strukturom anketiranih, obzirom na njihove pozicije na dimenzijama socijalne stratifikacije, Petrović i Hošek su 1974 ustanovili da je sportska djelatnost ispitanika, koji pripadaju različitim taksonima, u pravilu vrlo različita. Obzirom na strukturu pojedinog taksona bilo je moguće valjano predvidjeti sportsku djelatnost pripadnika taksona, a dobijeni rezultati bili su sukladni sa predviđanjima.

Analizirajući život i rad vrhunskih sportaša u SFRJ M. Mihovilović je 1974, na uzorku od 283 vrhunska sportaša i sportašice iz 1965. g. ustanovio da preko 95% svih vrhunskih sportaša živi u većim urbanim aglomeracijama, od čega ih 71% živi u tim aglomeracijama od rođenja, te da je svega oko 5% vrhunskih sportaša čiji su roditelji seljaci. Ustanovljeno je također da se preko 57% ispitanika školuje u srednjim školama odnosno na fakultetima, a da službenici čine 24% uzorka. Vrhunski sport se tako pokazao kao aktivnost kojom se najviše bave gradska djeca, a koja potiču prije iz natprosječno nego ispodprosječno situiranih porodica.

Ispitujući utjecaj indikatora pasivnog statusa na stavove prema fizičkoj kulturi M. Kratochwill je 1974 na uzorku od 138 učenica srednjih škola utvrdio multiplu korelaciju od .66. Kao najznačajniji pojedinačni predikatori pokazali su se učešće oca u sportskim organizacijama i naobrazba majke, ali ova potonja s relativno visokom negativnom korelacijom i beta ponderom. Rezultati upućuju na zaključak da su obrazovane majke generator negativnog, a očevi aktivni u sportu pozitivnog stava prema fizičkoj kulturi.

M. Hawlina je 1974 na uzorku od 199 učenika škole učenika u privredi građevinske struke tako-

đer ustanovio relativno visoku povezanost između indikatora pasivnog socijalnog statusa i stavova prema fizičkoj kulturi ($RO = .56$). Najveću povezanost s kriterijem — stavovima prema fizičkoj kulturi imale su varijable edukacionog nivoa, sportske angažiranosti i ekonomskog statusa roditelja, kao i varijabla »Idu na vikend«, što pokazuje da je pozitivniji stav anketiranih prema fizičkoj kulturi značajno determiniran višim edukacionim i ekonomskim statusom, te karakteristikama životnog stila porodice.

Istražujući razlike u nekim demografskim i socijalnim indikatorima između vrhunskih skijaša u alpskim, skakačkim i trkačkim disciplinama B. Loncner je 1974 ustanovio da se sve tri grupe međusobno značajno razlikuju u većini ispitivanih dimenzija socijalnog statusa. Pripadnost grupi skijaša u alpskim disciplinama povezana je s indikatorima višeg socijalnog statusa, a prisustvo indikatora nižeg socijalnog statusa značajno je i usko povezano s pripadanjem grupi skijaša — trkača. Pojedine discipline se tako pojavljuju kao statusni simboli, a participacija u njima pokazuje određenu statusnu determiniranost.

Određujući položaj sportske aktivnosti u kanoničkoj konfiguraciji latentnih stratifikacijskih dimenzija Petrović i Hošek su 1974, na uzorku od 656 ispitanika muškog spola, starih između 18 i 27 godina, koji je bio reprezentativan za jugoslavensku populaciju te dobi i spola, ustanovili da varijabla SPORT, definirana binarno (bavi se — ne bavi se) ima jasnu poziciju u kanoničkoj konfiguraciji latentnih stratifikacijskih dimenzija, i to u području onih dimenzija koje su najodgovornije za procese socijalnog raslojavanja. Iako zbog određenih specifičnosti uzorka, varijabli i statističkih metoda korelativne veze nisu bile osobito visoke, ipak je bilo moguće zaključiti da je sportska aktivnost u našoj zemlji još uvijek dostupna uglavnom samo onima koji zauzimaju visoke položaje na stratifikacijskim dimenzijama.

Debevc je 1974. na 90 ispitanika koji su se kontinuirano i na organizirani način bavili rekreativnim skijanjem utvrdio da su sve statusne karakteristike takvih osoba daleko iznad statusnih karakteristika utvrđenih na reprezentativnom uzorku slovenske populacije, zbog čega je varijabilitet statusnih karakteristika bio toliko malen da pomoću njih nije bilo moguće prognozirati razlike u intenzitetu i opsegu rekreativne smučarske aktivnosti.

Petrović i Hošek su 1974, diskriminativnom analizom, sportaša i nesportaša u prostoru 56 stratifikacijskih dimenzija utvrdili da bavljenje sportom značajno ovisi o socijalnom statusu i to posebno o poziciji ispitanika u socijalizacijskom i institucionalnom subsistemu.

Kao što je vidljivo iz dosadašnjih, iako još uvijek parcijalnih, nepotpunih i nedovoljno znanstveno verificiranih informacija, sportska aktivnost značajno ovisi o položaju subjekta na stratifikacijskim dimenzijama, ali se i sport pojavljuje kao značajna stratifikacijska dimenzija i statusni simbol. Jedna od mogućih mjera za konigiranje tog

stanja, doduše palijsativnog karaktera, jeste odgo-
varajuća politika organizacija za fizičku kulturu,
koje bi trebale u većoj mjeri nego do sada pokla-
njati pažnju socijalnoj strukturi svojih članova.

Povećanje i pravilno usmjeravanje društvenog
standarda bi također u principu mogao biti znača-
jan korektor efekata koji proističu iz različitih po-
zicija pojedinaca ili grupa na dimenzijama eko-
nomske moći odnosno ekonomskog statusa. To na-
ravno jedino u slučaju ako se povećanje općeg
društvenog standarda ne bi odrazilo na onima čiji
je lični standard u ovom času i onako visok, što
je dosta čest slučaj u praksi.

U tom smislu od izvjesnog je značaja proučava-
nje povezanosti između položaja roditelja na ne-
kim stratifikacijskim dimenzijama i angažiranosti
njihove djece u sportskim organizacijama. Dobije-
ni rezultati bili bi u određenoj mjeri još jedan do-
prinos sagledavanju odnosa fenomena socijalne
stratifikacije i fizičke kulture u našoj zemlji, ko-
ristan kako za teoriju tako i za društvenu praksu.
Proučavanje ovih odnosa važno je posebno u ovom
trenutku kada se, sukladno s novim Ustavom, kon-
stituiraju samoupravne interesne zajednice za fizi-
čku kulturu, koje trebaju u mnogočemu iz temelja
promijeniti dosadašnju praksu, izražavajući i u fi-
zičkoj kulturi u većoj mjeri nego do sada interese
udruženog rada, neposrednih proizvođača i konis-
nika fizičke kulture.

2. METODE RADA

2.1. Uzorak ispitanika

Uzorak čiji je efektiv 803 ispitanika reprezenta-
tivan je za jugoslavensku populaciju muškog spola
u dobi od 18—28 godina. Jedini restriktivni krite-
riji prilikom izbora nosilaca informacija bili su
odsustvo vidljivih psihosomatskih aberacija, pis-
menost i razumijevanje hrvatskosrpskog jezika.

2.2. Uzorak varijabli

Varijable primijenjene u ovom ispitivanju ge-
nerirane su na osnovu fenomenološkog modela so-
cijalne stratifikacije, a uključene su u upitnik
DS-2 obzirom na njihovu zadovoljavajuću količinu
informacija o analiziranim dimenzijama. Svaka od
varijabli koja je služila za kolekcioniranje podata-
ka potpuno je uređenog tipa, te ima barem svoj-
stvo ordinalne skale.

U grupi varijabli koje je, obzirom na problem
istraživanja, moguće tretirati kao nezavisne nala-
zi se 38 varijabli namijenjenih procjeni pasivnog
socijalnog statusa, čija je procjena zbog dobnih ka-
rakteristika ispitanog uzorka ne samo dovoljna,
nego u većini slučajeva i jedina moguća.

Sifra		gorija
1 ŠKOLAO	Priznata školska sprema oca	17
2 ŠKOLAM	Priznata školska sprema majke	16

3 KVALO	Priznata kvalifikacija subjek- tovog oca	14
4 KVALM	Priznata kvalifikacija subjek- tove majke	13
5 POLRAO	Položaj subjektovog oca na radnom mjestu	9
6 POLRAM	Položaj subjektove majke na radnom mjestu	8
7 FORSO	Funkcija subjektovog oca u organima radničkog samou- pravljanja	6
8 FORSM	Funkcija subjektove majke u organima radničkog samou- pravljanja	5
9 FDRPLO	Funkcija subjektovog oca u organima samoupravljanja društveno-političkih zajednica	7
10 FDRPLM	Funkcija subjektove majke u organima samoupravljanja društveno-političkih zajednica	6
11 FSSRNO	Funkcija subjektovog oca u SSRN	6
12 FSSRNM	Funkcija subjektove majke u SSRN	5
13 FDRORO	Aktivnost subjektovog oca u kulturnim i humanitarnim organizacijama	4
14 FSPORO	Aktivnost subjektovog oca u sportskim organizacijama	6
15 FDRORM	Aktivnost subjektove majke u kulturnim i humanitarnim organizacijama	3
16 FSPORM	Aktivnost subjektove majke u sportskim organizacijama	5
17 SINDOO	Aktivnost subjektovog oca u sindikalnim organizacijama	6
18 SINDOM	Aktivnost subjektove majke u sindikalnim organizacijama	5
19 GPRIHD	Ukupni godišnji dohodak do- maćinstva	20
20 ŽIVIR	Da li su subjektovi roditelji živi	4
21 BBRSES	Ukupan broj subjektove bra- će i sestara	9
22 ČSKJO	Članstvo subjektovog oca u SKJ	3
23 ČSKJM	Članstvo subjektove majke u SKJ	2
24 RODRAZ	Bračni status roditelja	2
25 MJDO15	Karakteristike mjesta u ko- jem je subjekt proveo mla- dost	4
26 VIKEDR	Da li subjektovi roditelja po- sjeđuju vikendicu	2
27 AUTOR	Da li subjektovi roditelji po- sjeđuju automobil	2

28	RADIOR	Da li subjekti roditelji posjeduju radio	2
29	TELEVR	Da li subjekti roditelji posjeduju TV	2
30	SLIKER	Da li subjekti roditelji posjeduju originalne umjetničke slike	2
31	FRIGR	Da li subjekti roditelji posjeduju frižider	2
32	ŠTEDNR	Da li subjekti roditelji posjeduju električni ili plinski štednjak	2
33	TELEFR	Da li subjekti roditelji posjeduju telefon	2
34	MAŠINAR	Da li subjekti roditelji posjeduju mašinu za pranje rublja	2
35	MJ150	Karakteristike mjesta u kojem je subjektov otac proveo najveći dio mladosti	4
36	MJ15M	Karakteristike mjesta u kojem je subjektova majka provela najveći dio mladosti	4
37	NORO	Učestvovanje subjektovog oca u NOR-u	5
38	NORM	Učestvovanje subjektove majke u NOR-u	4

Kao zavisna varijabla razmatrana je varijabla o angažiranosti subjekta u organizacijama za fizičku kulturu (FSPORS), koja sadrži 4 kategorije.

2.3. Obrada rezultata

Obrada rezultata izvršena je na računaru tipa UNIVAC serije 1100 programom STEPREG 1 statističkog paketa STATJOB. U okviru regresionog modela, u kojem su kao bazične prediktorske varijable primijenjene one za procjenu pasivnog socijalnog statusa (38 varijabli), a kao kriterijska varijabla FSPORS, standardnim postupcima procijenjena je multipla korelacija (R_O) odnosno postotak objašnjene varijance kriterijske varijable (DELTA), standardna pogreška procjene kriterijskog rezultata (SE) kao i značajnost odstupanja procijenjenih vrijednosti od utvrđenih vrijednosti kriterijske varijable (Q_{R_O}). Za svaku varijablu prediktorskog sistema izračunata je korelacija (R) i parcijalna korelacija (RP) s kriterijskom varijablom, standardizirani koeficijent parcijalne regresije (BETA), te njegova značajnost (Q_{BETA}). Uz to je za svaku od prediktorskih varijabli određena koordinata na vektoru kriterijske varijable pri čemu je koordinatni sistem definiran kosinusom kuta što ga zatvaraju kriterijska varijabla i prediktorski sistem (F).

3. REZULTATI I DISKUSIJA

U ovom je istraživanju sportska aktivnost subjekta definirana na način različit od do sada pri-

mjenjivanog. Naime, u većini je dosadašnjih istraživanja prikupljena takva vrsta informacija o sportskoj aktivnosti subjekta na osnovu kojih je bilo moguće izvršiti dihotomizaciju na grupu sportski bilo kako aktivnih, odnosno na grupu sportski sigurno neaktivnih subjekata. Pri tome je stupanj institucionaliziranosti sportske djelatnosti kao i stvarni intenzitet angažiranosti bio uglavnom nedefiniran, jednako kao što nije bio definiran ni u onim istraživanjima u kojima su realizirani podaci o ispitanikovoju uključenosti u pojedine sportove. Unatoč realnih nedostataka ovako definirane varijable na osnovu tako prikupljenih podataka ipak je bilo moguće utvrditi bitne socioekonomske karakteristike sportski aktivnih osoba, odnosno osoba uključenih u neku od sportskih aktivnosti. Rezultati tih istraživanja pokazali su da je pretpostavka o još značajnijim vezama između mjera položaja subjekta u socijalnom polju i njegove stvarne angažiranosti kineziološkim sadržajima realna. Iz tog je razloga učinjen pokušaj jednoznačajnijeg određivanja pojma »kineziološke aktivnosti«, pri čemu je u ovom istraživanju definiran stupanj institucionaliziranosti, ali ne i intenzitet kojim se netko bavi bilo kojom sportskom aktivnošću (restrikcija mogućnosti određivanja intenziteta bavljenja sportom proizlazi iz karakteristika uzorka). Tako je varijabla FSPORS konstruirana kao kontinuirana varijabla na čijim se krajnjim pozicijama nalaze kategorije neuključenosti u sportske organizacije, odnosno uključenosti u upravljanje organizacijama za fizičku kulturu na nivou općine, mjesta, republike ili federacije. Obzirom na dobne karakteristike ispitanika, a posebno obzirom na upute koje su ispitanici dobili prilikom ispunjavanja upitnika, potpuno je realna mogućnost da viši oblici uključenosti u sportske aktivnosti (rukovođenje na bilo kojem nivou) impliciraju uključenost u neposrednu sportsku aktivnost.

Takvom konstrukcijom kriterijske varijable stvorena je mogućnost pronalazjenja činitelaca koji doprinášaju usmjeravanju pojedinca u sportsku djelatnost. Za razliku od dosadašnjih istraživanja na osnovu kojih je bilo moguće isključivo analizirati neke determinante subjektovog stava prema sportskim djelatnostima, ovako prikupljeni podaci dozvoljavaju analizu povezanosti indikatora stratifikacijskih dimenzija i realiziranog pozitivnog stava prema sportskim aktivnostima. Iako ovo ispitivanje ne dozvoljava analizu separatnih činitelaca koji utječu kako na određivanje sistema vrednovanja sportskih djelatnosti tako i na realnu mogućnost da se subjekt uključi u rad organizacija za fizičku kulturu, potpuno je izvjesno da je za uključivanje u bilo koju institucionaliziranu djelatnost, a tako i djelatnost na području fizičke kulture, potrebno optimalno djelovanje dimenzija koje određuju mogućnost, ali i spremnost pojedinca da se u takve aktivnosti uključi. S tog stanovišta podaci o povezanosti indikatora položaja na stratifikacijskim dimenzijama i mjere uključenosti u sportske organizacije mogu se tretirati kao pokazatelj nekih od

determinanti uključivanja i participiranja u radu sportskih organizacija.

Multipla korelacija između varijabli namijenjenih procjeni stratifikacijskih dimenzija i stupnja angažiranosti u sportskim organizacijama, mada statistički potpuno pouzdana, nije osobito visoka. Naime, na osnovu poznatih socijalnih karakteristika subjektivih roditelja moguće je objasniti svega oko 16% varijance varijable koja je služila kao indikator stupnja angažiranosti u sportskim organizacijama. Premda ovaj rad predstavlja jedan od prvih pokušaja primjene regresionog modela analize u razmatranju problema povezanosti indikatora položaja roditelja na nekim stratifikacijskim dimenzijama i angažiranosti njihove djece u sportskim organizacijama, na osnovu dosadašnjih saznanja očekivala se bolja mogućnost predviđanja. Naime, u većini je dosadašnjih analiza utvrđena ne samo značajna povezanost sportske aktivnosti s varijablama za procjenu stratifikacijskih dimenzija nego su utvrđene i tipične stratifikacijske karakteristike osoba angažiranih u kineziološkim aktivnostima.

Moguće je naći više, ne nužno ortogonalnih, činilaca za koje je u većoj mjeri vjerojatno da leže u osnovi ovog nešto nižeg stupnja povezanosti. Prvi i, vjerojatno, najznačajniji u direktnoj je vezi s postupkom primijenjenim u cilju utvrđivanja stupnja povezanosti analiziranih varijabli. Naime, premda su podaci prikupljeni s varijablama uređenog tipa koje ne samo da omogućavaju nego i pretpostavljaju provođenje nekog nemonotonog postupka za normaliziranje distribucije odgovora, u ovom slučaju normalizacija nije izvršena. Postupak normaliziranja distribucija odgovora u ovom istraživanju nije bilo moguće učiniti isključivo zbog karakteristika programskog paketa primijenjenog prilikom obrade podataka. Naravno, ovi tehnički razlozi nisu navedeni kao opravdanje necjelovito izvršene obrade podataka, nego jedino kao moguće objašnjenje ustanovljenog nižeg stupnja povezanosti.

Naredni mogući činilac vjerojatno je u vezi s karakteristikama uzorka ispitanika i uzorka varijabli na kojima su prikupljane informacije. Naime, u cilju što potpunijeg sagledavanja osnovnih karakteristika nosilaca informacija autori su analizom nekih demografskih podataka ustanovili izrazito slabu frekvenciju odgovora u posljednje dvije kategorije kriterijske varijable (oko 2, odnosno oko 1% svih odgovora). Uz to, pripadanje kategorijama koje ukazuju na intenzivniju angažiranost u sportskim organizacijama, tj. onim kategorijama koje su u vezi s participiranjem u upravljanju sportskim organizacijama, povezano je s pripadanjem samo nekim od kategorija bilo koje od stratifikacijskih dimenzija značajno češće nego što bi se moglo očekivati na osnovu slučajne raspodjele. Na osnovu ovako utvrđenih karakteristika uzorka odnosno asocijacija varijabli (ovi podaci utvrđeni su analizom kontingencijskih tabela koje nisu predmet ovog istraživanja) moguće je očekivati da je, radi asimetričnih, a vrlo vjerojatno i alinearnih

veza između analiziranih varijabli, primijenjenim postupkom za procjenu povezanosti ta povezanost značajno potcijenjena.

Uz smanjenu varijancu varijable FSPORS ove karakteristike grupiranja odgovora čine primijenjeni regresioni postupak dozvoljenom, ali nedovoljno efikasnom tehnikom ispitivanja multiple povezanosti, posebno obzirom na nesprovedeni postupak normaliziranja distribucija odgovora. Stoga se može smatrati da je utvrđeni nizak koeficijent determinacije znatno potcijenjen primijenjenim statističkim postupcima.

Na osnovu inspekcije rezultata navedenih u tabeli 1 moguće je zaključiti da postoji relativno mali raspon u doprinosima objašnjavanja kriterijske varijable različitim indikatorima pozicija na stratifikacijskim dimenzijama. To se moglo i očekivati obzirom na relativno mali postotak ukupno objašnjene varijance. Međutim, unatoč tako malog raspona moguće je izdvojiti varijable koje izrazitije određuju stupanj angažiranosti subjekta u organizacijama za fizičku kulturu, a posebno one čiji je parcijalni doprinos statistički značajan.

Sa stanovišta utvrđivanja stvarnog doprinosa pojedinih indikatora položaja subjekta na stratifikacijskim dimenzijama određivanju angažiranosti subjekta u sportskim organizacijama informatička vrijednost korelacionih, parcijalnih korelacionih i regresionih koeficijenata kao i projekcija prediktorskih varijabli na izoliranu latentnu dimenziju posve je jednaka. Iz tog će razloga biti analizirani samo podaci navedeni u vektoru F table 1.

Ipak, prije nego li se razmotri koja grupa indikatora položaja na stratifikacijskim dimenzijama bolje objašnjava kriterijsku varijablu, od koristi može biti analiza nekih karakteristika tih indikatora. U nekima od do sada sprovedenih ispitivanja socijalne stratifikacije u našoj zemlji (na pr. Saksida, Caserman i Petrovič, 1974), u kojima je ispitivan latentni predmet mjerenja skale konstruirane na osnovu istog teoretskog modela kao i skala DS-2, za eksplikaciju varijabli, koje su se odlikovale relativno visokim postotkom zajedničke varijance, bile su dovoljne tri dobro definirane latentne dimenzije i jedan dual. Izolirane dimenzije, imenovane kao opći statusni faktor, faktor političkog statusa i faktor materijalne potrošnje, razmatrane su kao institucionalni individualni i grupni regulatori koji definiraju položaj subjekta u mreži uloga unutar svakog od subsistema. Na osnovu rezultata navedenog istraživanja kao i rezultata nekih drugih istraživanja (Petrovič i Hošek, 1974) opravdano je pretpostaviti da bi i latentne dimenzije, izolirane iz prediktorskog sistema varijabli ovog istraživanja, bile slično strukturirane.

Maksimalne projekcije na latentnu dimenziju, određenu kao zajednički predmet mjerenja prediktorskog sistema i kriterijske varijable, utvrđene su za varijable koje određuju položaj subjektive majke u mreži socijalnih uloga i to posebno za one mjere koje mogu služiti kao indikator političkog

statusa (FDORM i FSPORM). Podatak da je u vrlo visokoj korelaciji s izoliranom latentnom dimenzijom i edukativni status majke (ŠKOLAM) vrlo je lako objasniti činjenicom što u definiranju političke uloge pojedinca vidnu ulogu igra i njegov edukacioni nivo. Premda nešto manje intenzivno, i politički status subjektovog oca igra značajnu ulogu u određivanju stupnja uključenosti subjekta u rad sportskih organizacija. Kao značajne determinante javljaju se funkcije subjektovog oca u organima radničkog samoupravljanja (FORSO), u Socijalističkom savezu (FSSRNO) kao i u sportskim organizacijama (FSPORO). Za određivanje subjekata u rad sportskih organizacija nije bez značaja niti podatak o članstvu njihovih očeva u SKJ (SSKJO).

Na osnovu pozitivnih veza navedenih indikatora i izolirane dimenzije moguće je zaključiti da je između svih stratifikacijskih obilježja, viši politički status roditelja najznačajnija determinanta uključivanja njihove djece u rad sportskih organizacija. Jednako tako pozitivne i relativno visoke projekcije na izoliranu latentnu dimenziju imaju i oni indikatori koji u stratifikacijskom sistemu određuju položaj subjekta u sankcijskom subsistemu (FRIGR i MASINAR). Očito je, dakle, da je i povoljan opći ekonomski status obitelji okolnost koja facilitatorno djeluje na uključivanje u rad sportskih organizacija.

Utvrđeni rezultati pokazuju da položaj subjekta, odnosno njegovih roditelja na stratifikacijskim dimenzijama igra značajnu ulogu u određivanju potreba i mogućnosti za participiranjem u aktivnom radu sportskih organizacija. Kao posebno značajni javljaju se oni uzorci ponašanja roditelja, koji su povezani s uključivanjem u rad društveno-političkih organizacija. U sukladnim i stabilnim uzorcima političkog ponašanja oba roditelja ipak je nešto presudniji stupanj društveno-političke angažiranosti subjektove majke. Ovi uzorci ponašanja, premda nisu ortogonalni na poziciju subjekta u ostalim subsistemima socijalne stratifikacije, predstavljaju modele ponašanja koje potomci najčešće prihvataju. Na taj način model društveno-političkog ponašanja roditelja, bez obzira na stvarne motive koji mu se nalaze u osnovi, može predstavljati percipirani stil ponašanja što je izgleda jedan od preduvjeta prihvatanja takvog stila kao vlastitog. Obzirom na primarne interese i motive osoba te dobi, takvi se modeli ponašanja posebno jasno manifestiraju u uključivanju u rad sportskih organizacija.

Međutim, kao nužna materijalna osnova prihvaćenog stila života javljaju se oni indikatori stratifikacijskih dimenzija koji reguliraju položaj subjekta u sankcijskom subsistemu. Na taj se način potpunija angažiranost u sportskim organizacijama susreće kod onih osoba koje su usvojile određeni stil ponašanja svojih roditelja i koje istovremeno nemaju materijalnih prepreka da takav stil ponašanja realiziraju.

Uključenost u rad sportskih organizacija očito nije nezavisna od položaja subjekta na stratifika-

cijskim dimenzijama. Na taj je način ekspanzija društva praćena stratificiranjem koje se manifestira i u području fizičke kulture, te na taj način podatak o pripadanju nekoj sportskoj organizaciji postaje stratifikacijski bitan. Sport tako postaje statusni simbol onih koji su stekli privilegij da se njime bave. U svjetlu tih činjenica deklarativno izjašnjavanje o mjestu i ulozi sporta u našem društvu samo je oblik zavaravanja onih koji nemaju ili ne žele imati informacije o stvarnom stanju u fizičkoj kulturi.

4. ZAKLJUČAK

Na uzorku od 803 ispitanika muškog spola, potencijalno kineziološki najaktivnijih (18—27 godina), regresijskom analizom ustanovljena je povezanost pripisanog (pasivnog) statusa ispitanika određenog na osnovu 38 varijabli izabranih na temelju fenomenološkog modela socijalne stratifikacije i njihove angažiranosti u sportskim organizacijama. Dobijen je koeficijent determinacije od $\Delta = 0.16$, odnosno multiple korelacije $R = 0.40$. Kao značajni pojedinačni prediktori pokazali su se naobrazba majke, funkcije oca u organima radničkog samoupravljanja i socijalističkog saveza, te funkcija majke u humanitarnim i sportskim organizacijama. Veće korelacije sa kriterijem — angažiranošću u sportskim organizacijama imaju i neke ekonomske varijable.

Tako su dobiveni koeficijenti povezanosti nešto niži od očekivanih, što je djelomično moguće pripisati utjecaju primijenjenih statističkih postupaka, oni ipak pokazuju da je kod nas sustavna i organizirana djelatnost u sportskim organizacijama zavisna od pozicije roditelja onih koji se tom djelatnošću bave na dimenzijama edukativnog, političkog i ekonomskog statusa. Izolirana latentna dimenzija javlja se kao značajan regulator sportske aktivnosti ispitanika koja je prvenstveno određena nekim od indikatora političke i ekonomske moći.

5. LITERATURA

1. Debevc, V. Povezanost med nekaterimi stratifikacijskimi dimenzijami in rekreativno zimsko-sportno aktivnostjo v različnih smučarskih klubih. Diplomski rad, VŠTK Ljubljana, 1974.
2. Gredelj, M., A. Hošek, K. Momić, D. Tarbuk i K. Petrović. Relacije između vrste kinezioloških aktivnosti i školskog uspjeha učenika srednjih škola. *Kineziologija*, 1973, Vol. 3, br. 2, str. 103—114.

3. Hawlina, M. Nekatere socialne in demografske karakteristike učencev poklicne gradbe šole v Ljubljani i njihov odnos do športa. Diplomski rad, VŠTK Ljubljana, 1974.
4. Kratochwil, M. Povezanost med rezultati v nekaterih kognitivnih in konativnih testih ter socialno demografskih karakteristik dijakinj srednjih šol z njihovim odnosom do telesne kulture. Diplomski rad, VŠTK Ljubljana, 1974.
5. Luncner, B. Razlika v nekaterih socialnih in demografskih indikatorjih med vrhunskimi smučarji v alpskih, trkaških in skakalskih disciplinah. Diplomski rad, VŠTK Ljubljana, 1974.
6. Mihovilović, M. Vrhunski sportaši. Institut za društvena istraživanja. Zagreb, 1972.
7. Petrovič, K. i A. Hošek Određivanje položaja sportskih aktivnosti u strukturi manifestnih i latentnih dimenzija socialne stratifikacije. Inštitut za kineziologiju Visoke šole za telesno kulturo. Ljubljana, 1974.
8. Petrovič, K. A. Hošek i K. Momirović Športno rekreativna dejavnost Slovencev. VŠTK Ljubljana, 1974.
9. Saksida, S., A. Caserman i K. Petrović Social stratification and mobility in Yugoslav society. U: Some Yugoslav papers presented to the 8th Congress of ISA, Toronto-Ljubljana, 1974.
10. Saksida, S. i K. Petrović Teoretični model socialne stratifikacije. Teorija in praksa, 9, 1972, 10, 1407—1419.
11. Saksida, S., K. Petrović i K. Momirović Određivanje manifestnih i latentnih dimenzija socialnog statusa. Izvještaj Instituta za kinezologiju FFK Zagreb Savjetu za naučni rad SRH. Zagreb, 1972.

